

# Volonterstvo kao snaga lokalne transformacije i most prema izgradnji održive i otporne zajednice: smjernice za kreiranje lokalnog programa razvoja volonterstva Grada Rijeke

Smjernice su nastale u sklopu projekta Radius V, koji je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Ove smjernice namijenjene su donositeljima odluka u Gradu Rijeci s ciljem poticanja na promišljanje uloge građana i njihovog doprinosa izgradnji održive i otporne zajednice kroz izradu lokalnog programa razvoja volonterstva kao jednog od važnih preduvjeta i okvira koji će doprinijeti međusektorskoj suradnji, umrežavanju i većoj uključenosti građana. Osnova ovog prijedloga svoje uporište ima u rezultatima znanstvenih istraživanja te ispitivanja javnog mnijenja i društvenih potreba provedenih u Hrvatskoj i konzultativnom procesu s relevantnim dionicima provedenom u Rijeci u svibnju 2023., kao i u zakonskom uređenju volonterstva u Hrvatskoj.

Smjernice konkretno definiraju strateške ciljeve u različitim sferama volontiranja, uz prateće preporuke za njihovo ostvarenje. Svojim sadržajem, smjernice mogu poslužiti kao polazišna osnova za daljnji razvoj kvalitetnog lokalnog programa za razvoj volonterstva.

## Zašto lokalni program razvoja volonterstva?

Progresivne lokalne samouprave u Europi stvaraju strategije za razvoj zajednice, angažman civilnog društva te participaciju građana. U Hrvatskoj su slične inicijative prisutne u nekoliko gradova (npr. Sisak, Zaprešić, Pula i Šibenik...) a svakako i Rijeka koja ima nekoliko programa vezanih uz participaciju građana te aktivno uključivanje i suradnju s civilnim društvom. Donošenjem ovakvog programa, Grad Rijeka može snažnije doprinijeti osnaživanju zajednice za buduće izazove kroz suradnju, umrežavanje i uključivanje građana, a u specifičnom području volonterstva.

**Uključivanje građana:** U središtu programa je aktivno uključivanje građana u izgradnju vlastite zajednice, potičući bolje razumijevanje lokalnih potreba, prilagođavanje volonterskih aktivnosti stvarnim potrebama građana i jačanje osjećaja pripadnosti i odgovornosti prema lokalnom okruženju.

**Međusektorska suradnja i umrežavanje:** Lokalni program razvoja volonterstva potiče suradnju između javnog, privatnog i neprofitnog sektora, omogućujući zajedničko djelovanje i optimalno korištenje resursa za rješavanje lokalnih izazova.

**Otporna i održiva zajednica:** Lokalni program razvoja volonterstva jača otpornost zajednice na izazove kao što su prirodne katastrofe, ekonomske krize ili društvene promjene, omogućujući građanima i organizacijama aktivno sudjelovanje u planiranju i provođenju mjera otpornosti.

## SAŽETAK

Ove smjernice usmjerene su na poticanje razvoja volonterstva u Gradu Rijeci s ciljem izgradnje održive i otporne zajednice. Polazište za izradu smjernica svoje utemeljenje ima u rezultatima znanstvenih istraživanja, konzultacijama s dionicima i zakonskom okviru volonterstva u Hrvatskoj, a smjernice sadrže i ključne preporuke za razvoj volonterstva u Rijeci:

- 1. Povećanje svijesti o vrijednosti volonterstva:** Promocija i podizanje svijesti o važnosti volonterstva kroz primjere dobre prakse, edukaciju, i poticanje vrednovanja volontiranja.
- 2. Razvoj infrastrukture za volontiranje:** Jačanje kapaciteta organizatora volontiranja, razvoj ciljanih volonterskih programa, podrška Volonterskom centru Rijeka te podrška drugim inicijativama koje potiču i promiču volontiranje.
- 3. Inkluzivnost, raznolikost i dostupnost volontiranja:** Stvaranje pristupačnih volonterskih programa, poticanje raznolikosti i uključivanje ranjivih skupina.
- 4. Volontiranje u kriznim situacijama:** Stvaranje sustava za krizno volontiranje na lokalnoj razini, utemeljenog na dosadašnjem iskustvu i usmjerenog korištenju punog potencijala volontiranja.
- 5. Volontiranje djece i mladih i snažnija promocija volontiranja:** Promocija i uključivanje djece i mladih u volonterske aktivnosti i povezivanje s vrijednostima solidarnosti i aktivnog građanstva.

Implementacija ovih preporuka stvara temelj za razvoj kvalitetnog lokalnog programa razvoja volonterstva Grada Rijeke, potičući aktivno sudjelovanje građana i suradnju između sektora radi izgradnje otporne i održive zajednice.

## Kontekst i problem javnih politika u području razvoja volonterstva

Unatoč postojećem zakonodavnom okviru koji podržava volontiranje u Hrvatskoj (Zakon o volonterstvu NN 58/07, 22/13, 84/21, Etički kodeks volontera NN 55/08 i drugi propisi), razvoj volonterstva posljednjih godina spontanog je karaktera, bez odgovarajućeg strateškog i sustavnog pristupa. Donositelji odluka na svim razinama pokazuju ograničen interes, nedostaje komunikacije i suradnje, te nema strateških dokumenata za razvoj volonterstva i civilnog društva. Također, nedostaje razumijevanja institucija o važnosti volonterstva i financijske podrške. U isto vrijeme, recentne krizne situacije su naglasile potrebu za aktivnim uključivanjem građana u razvoj održivih i otpornih zajednica putem volontiranja i građanskog angažmana. Ključni strateški dokumenti Grada Rijeke spominju volontiranje i uključivanje građana, primarno u kontekstu kulture te volontiranje podržavaju kroz dodjelu nagrade „Volonteri godine“ i općenito kroz podršku organizatorima volontiranja, no postoji potreba snažnijeg strateškog pristupa ovome području.

Volontiranje igra ključnu ulogu u životima sadašnjih i budućih generacija pružajući prilike za izražavanje solidarnosti, kao i međukulturalnu razmjenu, neformalno učenje i razvoj vještina, te na taj način podržava prava kao što su aktivno građanstvo i socijalna uključenost. Volontiranje je glavni faktor istinske društvene transformacije. Podržava socijalnu uključenost i solidarnost; podupire aktivno građanstvo, otpornost zajednice i društveni angažman; promiče zajedničke odgovornosti i europske vrijednosti. Širom svijeta svjedoci smo porasta aktivizma i volontiranja koji prelaze granice i povezuju ljude motivirane odgovoriti na globalne izazove kao što su klimatske promjene, starenje društva, migracije i pandemija COVID19. Sve je to ponovno potvrdilo važnost solidarnosti izvan granica kao načina rješavanja zajedničkih izazova i nejednakosti, kao i zaštite i podrške ranjivim osobama. Volontiranje doprinosi europskom socijalnom modelu, sigurnosti, miru, koheziji i prosperitetu. Ono pruža okvir za konstruktivan narativ za budućnost Europe kao alternativu ekstremističkim i populističkim pogledima, ideologijama i akcijama te može doprinijeti njihovoj prevenciji. Volontiranje može aktivno spriječiti govor mržnje, promicati inkluziju i toleranciju, doprinijeti međugeneracijskom pristupu i omogućiti građanima da budu izravno aktivni u razvoju Europe kakvoj teže.

**Blueprint for European Volunteering 2030, Centre for European Volunteering, 2021.**

## **Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Volonteri – Građani grade budućnost Europe“, 2021.**

1.1. EGSO napominje da u raspravi o budućnosti Europe kreatori politika moraju biti svjesni da će budućnost Europe oblikovati ne samo političari i institucije, uključujući organizacije civilnog društva, nego i milijuni građana – volonteri koji svakodnevno troše svoje vrijeme i energiju radeći u solidarnosti za opće dobro u okviru organizacija civilnog društva i izvan njih.

1.2. U Europskoj uniji volontiranjem se bave milijuni građana koji iz solidarnosti prema drugima djeluju pojedinačno ili u organiziranim strukturama (neformalnim i formalnim). Tom je pokretu potrebna sustavna i promišljena potpora, kako na razini EU-a tako i na razini država članica, jer je njegov učinak na društveni razvoj višestruko veći od potencijalnog troška. EGSO se nada da će u narednim godinama doći do pozitivne kvalitativne promjene te potpore kako bi bolje odražavala važnost volontera za budućnost Europe.

### **Ključna područja za razvoj volonterstva i definiranje strateških ciljeva i mjera**

#### **Programa za razvoj volonterstva Grada Rijeke**

I. Povećanje svijesti o vrijednosti volonterstva

II. Razvoj lokalne infrastrukture za volontiranje

III. Inkluzivnost, raznolikost, dostupnost volontiranja i inovacije

IV. Volontiranje u kriznim situacijama za otpornu i održivu zajednicu

V. Volontiranje djece i mladih i promocija volontiranja u kontekstu solidarnosti i aktivnog građanstva

**Polazišne osnove** za izradu ovih smjernica utemeljene su u postojećim zakonskim i pravnim aktima o volonterstvu u Hrvatskoj, rezultatima i analizama provedenih recentnih znanstvenih istraživanja, izvještajima volonterskih centara, ispitivanjima javnog mnijenja i društvenih potreba u području volonterstva te Nacrtu za europsko volontiranje 2030 (engl. Blueprint for European Volunteering 2030). Naslanjajući se na to, **Udruga za razvoj civilnog društva SMART, kao regionalni resursni centar za pitanja razvoja volonterstva u Primorsko – goranskoj, Ličko – senjskoj, Karlovačkoj i Istarskoj županiji potaknuo je i organizirao konzultativni proces u svibnju 2023. u Rijeci** na kojem je okupio 30 predstavnika udruga, ustanova, institucija, kao i predstavnike lokalne samouprave s ciljem pokretanja dijaloga o kreiranju lokalne politike usmjerene na razvoj volonterstva.

Kao aktualni trendovi, ali i izazovi u području volontiranja među ključnim dionicima u Rijeci prepoznati su:

- Nedostatna promocija i svijest o važnosti i utjecaju volontiranja na humani i održivi razvoj.
- Promjene u navikama i načinima volontiranja – motivacija za volontiranjem, porast broja kratkoročnih volontera, porast neformalnih oblika volontiranja.
- Nedostatak sustava vrednovanja volonterskog angažmana što posljedično može utjecati i na smanjenje motivacije za volontiranjem.
- Izostanak inkluzivnosti i dostupnosti volontiranja različitim profilima građana.
- Nedostatna volonterska infrastruktura, odnosno nedostatak resursa za podršku volonterima i razvoj volonterskih programa.
- Nedostatna priprema i planiranje za uključivanje građana volontera u kriznim situacijama (prirodne katastrofe, izbjegličke krize izazvane ratovima, pandemija, itd.).
- Ograničeni utjecaj volontiranja zbog nepostojanja sustavnog mjerenja društvenog utjecaja volontiranja.
- Nedovoljno iskorišteni potencijali za međusektorsku suradnju, a posebice suradnja s poslovnim organizacijama u svrhu razvoja volontiranja zaposlenika i društveno odgovornog poslovanja.
- Nepostojanje strateških okvira za daljnji razvoj volonterstva te slab interes donositelja odluka za područje volontiranja.

**Strateški cilj 1.: Povećati broj građana uključenih u volontiranje te vrednovati doprinos građana kroz volontiranje.**

**Mjere/aktivnosti:**

- Promocija i podizanje svijesti o važnosti volonterstva za zajednicu i društvo u cjelini kroz promociju primjera dobre prakse, pričanje osobnih priča (eng. storytelling), radionice, prezentacije, kampanje, itd.
- Rani volonterski angažman: poticanje volontiranja već od vrtićke dobi u suradnji s udrugama i javnim ustanovama te razvoj školskog volontiranja.
- Organiziranje informativnih i edukacijskih sadržaja o vrijednostima volonterstva i vrijednostima koje volontiranje podržava.
- Vrednovanje volonterstva u javnosti: povećanje vrednovanja volontiranja u svim sektorima kroz različite poticaje lokalne samouprave (npr. nagrađivanje volontera).
- Prepoznavanje doprinosa volontera kroz poticanje procesa priznavanja prednosti za volontere pri zapošljavanju i potvrde o kompetencijama stečenim kroz volontiranje.
- Osiguranje mehanizama zaštite volontera, stručne i mentorske podrške za volontere te grupa podrške za volontere s ciljem brige o njihovom mentalnom zdravlju.
- Promocija i uključivanje građana u programe Europskih snaga solidarnosti.

**Strateški cilj 2.: Razviti održivu infrastrukturu za volontiranje kroz jačanje kapaciteta organizatora volontiranja i organizacija u području infrastrukture volonterstva te pružanje podrške volonterima kako bi se povećao opseg, kvaliteta i utjecaj volontiranja.**

**Mjere/aktivnosti:**

- Osigurati sredstva u proračunu u sklopu natječaja različitih odjela u kojima su troškovi volonterskog programa prihvatljivi i jasno istaknuti (npr. trošak plaće koordinatora volontera, troškovi rada volontera, osiguranje volontera, itd.) sve što je dozvoljeno prema Zakonu o volonterstvu.
- Raditi na zasebnim natjecajima za organizatore volontiranja od strane Upravnog odjela za zdravstvo, socijalnu zaštitu i unapređenje kvalitete života.
- Jasnije definirati ulogu kontakt točke za volonterstvo kako bi se na jednom mjestu mogle nalaziti informacije o volonterstvu za organizatore volontiranja ali i uspostaviti mreža dionika koji bi podržavali volonterstvo.
- Poticati organizaciju lokalnih kampanja za promociju volonterstva kroz snažniju suradnju Grada, Mjesnih odbora, organizatora volontirana i građana.
- Uspostaviti beneficije za volontere u obliku popusta u gradskim ustanovama kulture, sporta, javnog prijevoza i slično.

**Strateški cilj 3.: Povećati inkluzivnost, raznolikost i dostupnost volontiranja**

**Mjere/aktivnosti:**

- Uspostavljanje koordinacijskog tijela unutar lokalne samouprave, sastavljenog od raznih predstavnika i Grada i organizatora volontiranja, odnosno volonterskog centra koje bi osmišljavalo ideje i poticalo s jedne strane građane raznih društvenih skupina u volontiranje, pogotovo ranjive i podzastupljene skupine, a s druge strane organizatore volontiranja da ih uključe.
- Podržati umrežavanje ustanova u području socijalne skrbi koje bi mogle dijeliti resurse pa i korisnike –volontere, ili pak podržati umrežavanje ustanova iz različitih područja, na primjer, poticanje volonterskih aktivnosti dječjih vrtića u domovima za starije i nemoćne.
- Osiguravanje osobe iz gradske uprave koja će raditi na informiranju i podršci za uključivanje korisnika ustanova u gradu Rijeci;
- Senzibilizacija gradskih zaposlenika/ca o raznim skupinama korisnika, inkluzivnom volontiranju i njegovim dobrobitima, kroz edukaciju i uključivanje u volonterske aktivnosti.
- Suradnja s Komunalnim društvom Autotrolej i uspostava fonda (u suradnji s profitnim sektorom) za pokrivanje troškova javnog prijevoza za građane s različitim potrebama.
- Provedba javne kampanje s ciljem destigmatizacije raznih skupina koje bi se mogle uključiti u inkluzivno volontiranje.
- Uvođenje kategorije nagrade „Volonteri godine“ za inkluzivne volonterske programe.
- Poticanje Mjesnih odbora na organiziranje volonterskih aktivnosti i aktivne organizacije i pojedince na području djelovanja i pružanje podrške u organiziranju volonterskih aktivnosti i uključivanju raznih građana s toga područja koji pripadaju različitim društvenim skupinama da se uključe.
- Jačanje promocije volontiranja koja potiče raznolikost i naglašava primjere dobre prakse.
- Poticanje šire upotrebe tehnologije, razvoja aplikacija, online platformi i alata za olakšavanje volontiranja i upravljanje volonterskim programima.
- Pružanje podrške i poticaja inovativnim volonterskim projektima i idejama koje pozitivno utječu na zajednicu.



## **Strateški cilj 4.: Osigurati učinkovito reagiranje u kriznim situacijama s ciljem stvaranja otporne i održive zajednice u Gradu Rijeci.**

### **Mjere/aktivnosti:**

- Poduzeti korake u prikupljanju podataka o iskustvima sudjelovanja i djelovanja u kriznim situacijama na lokalnoj razini, kao i stvarnim potrebama na terenu.
- Izraditi detaljne lokalne planove koji uključuju građane volontere i njihov doprinos u pripremi i reagiranju na krizne situacije.
- Razviti i održavati bazu volontera koji su spremni sudjelovati u kriznim situacijama, s posebnim naglaskom na njihova područja interesa i stručnosti.
- Organizirati redovite edukacije za volontere i zainteresirane građane kako bi ih osposobili za učinkovito volontiranje u kriznim situacijama te upoznali s protokolima i procedurama.
- Uključiti studente specifičnih zanimanja i druge stručnjake u volonterske aktivnosti tijekom kriznih situacija kako bi pružili psihosocijalnu podršku građanima pogođenima krizama.
- Izraditi Pravilnik za volontere u kriznim situacijama s ciljem definiranja jasnih uloga i prava volontera u kriznim situacijama kako bi se osigurala njihova sigurnost i učinkovitost prilikom sudjelovanja.
- Uspostaviti info točke za krizne situacije gdje građani i organizacije civilnog društva mogu javiti svoje resurse i potrebe tijekom kriznih situacija te pružiti potrebnu podršku i koordinaciju a koji mogu biti povezani i sa sustavom mjesne samouprave.

## **Strateški cilj 5.: Povećati broj djece i mladih uključenih u volontiranje i povezivanje s vrijednostima solidarnosti i aktivnog građanstva**

### **Mjere/aktivnosti:**

- Osigurati edukaciju ravnatelja, osoba na pozicijama odlučivanja, stručnih suradnika i svih nastavnika kako bi bolje razumijeli i podržali volonterske programe u odgojno – obrazovnim ustanovama.
- Osigurati kontinuiranu podršku koordinatorima volontera u odgojno – obrazovnim ustanovama.
- Potaknuti razvoj volonterskih programa u javnim gradskim ustanovama (npr. Dječja kuća, Dom mladih...).
- Osigurati financijsku podršku volonterskim programima u odgojno – obrazovnim ustanovama.
- Osigurati različite oblike prepoznavanja i promocije nastavnika i stručnog osoblja zaduženih za vođenje i koordinaciju volonterskih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama.
- Osnažiti suradnju s Udrugom SMART, Volonterskim centrom Rijeka u umrežavanju školskih volonterskih klubova s organizatorima volontiranja u zajednici.
- Planirati proračunska sredstva usmjerena uspostavljanju novih i daljnjem razvoju postojećih volonterskih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama.
- Planirati proračunska sredstva usmjerena uspostavljanju novih i daljnjem razvoju postojećih volonterskih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama, odnosno školskih volonterskih klubova?

## **ZAKLJUČAK**

Usvajanjem i provedbom ovih smjernica za razvoj volunteerstva u Gradu Rijeci, stvara se temelj za održivi i inkluzivan razvoj volunteerstva koji će pridonijeti izgradnji otporne i održive zajednice. **Ključne preporuke obuhvaćaju povećanje svijesti o vrijednosti volunteerstva, razvoj infrastrukture za volontiranje, poticanje inkluzivnosti i raznolikosti u volonterskim aktivnostima, pripremu za krizne situacije te angažman djece i mladih u volontiranju.**

Ove smjernice naglašavaju važnost uključivanja građana u oblikovanje vlastite zajednice, potičući njihovo aktivno sudjelovanje i odgovornost prema lokalnom okruženju. Također, promiču suradnju između sektora (javnog, privatnog i civilnog) kako bi se optimalno iskoristili resursi za rješavanje lokalnih izazova.

Kroz ove preporuke, Grad Rijeka može dodatno ojačati ulogu lidera u području razvoja volunteerstva i stvoriti otpornu i održivu zajednicu koja je spremna odgovoriti na izazove budućnosti. Ovaj program ima potencijal potaknuti pozitivne promjene u zajednici te jačati osjećaj zajedništva i odgovornosti prema gradu.

### **Reference:**

1. Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Volonteri – Građani grade budućnost Europe“, 2021.
2. Blueprint for European Volunteering 2030, Centre for European Volunteering, 2021.
3. Smjernice za kreiranje javnih politika u području razvoja volunteerstva, Hrvatski centar za razvoj volunteerstva, 2023.
4. Rezultati znanstvenih istraživanja i ispitivanja javnog mnijenja i društvenih potreba (<https://www.hcrv.hr/resursi/publikacije>)